

ישראל עזרת

פרשת תצוה • גליון 222 • התשפ"ד

יוצא לאור על ידי בית המדרש "החיים והשלום" בני-יורק

לעת הקץ – שמו וקטרת ישמח לב

הקטרת בנגד אברהם אבינו

אלא שאם אלו פני הדברים, היה מן הראוי גם להזכיר את המנוחה באחרונה, כדרך שנזכר הקטרת!

ולהסביר הענין בדרך אפשר, נראה להקדים מדברי המלמוד (פסחים ק"ז ע"ב) לענין ברכה ראשונה בתפלת העמידה, "אמר רבי שמעון בן לקיש, ואעשך לגוי גדול (בראשית יב, ב) – זהו שאומרים, אלקי אברהם. ואברכה (שם) – זהו שאומרים, אלקי יצחק. ואגדלה שמך (שם) – זהו שאומרים, אלקי יעקב. יכול יהו חותמין בכלן? תלמוד לומר, והיה ברכה (שם) – בך חותמין ואין חותמין בכלן".

וכתב ב"מגלה עמקות" (פרשת לך לך), "או יאמר, לפי שג' אבות תקנו ג' עמודים אברהם – גמילות חסדים, יצחק – עבודה, יעקב – תורה. ובזמן הגלות חסרים תורה ועבודה אבל גמילות חסדים הוא לעולם לכן חותמין באברהם שהוא עמוד גמילות חסדים שקדם לעולם וזה שאמרו, "יכול יהו חותמין בכלן", שלכלן יש להן קיום לעולם עמידה נצחית לזה אמר "והיה ברכה - בך חותמין" להודיע שעמוד של אברהם הוא לעולם. גם אמרו אין לה דור שאין בו באברהם, שנאמר (בראשית יח, יח) "היו יתה" לכה חותמין בו ולא ככולם פי הוא קדם בכל דור ודור". וכיוצא בדברי ה"מגלה עמקות" הובא ברבים מכתבי רבותינו זכרונם לברכה, שלעת הקץ יתרופפו עמודי התורה והעבודה אך עמוד גמילות חסדים יעמוד איתן, שהוא בנגד אברהם אבינו [פן הובא משם רבי שמעון מאוסטרופולא; ומשם הרבי מקוצק ("אמת ואמונה" לקוטים אות שב); וב"אגרא דכלה" (פרשת לך לך); וב"אגרת הקדש" שבספר התניא ועוד. וענין לרבי חיים קניבסקי זצ"ל ("דרך שיחה" חלק ב') ציין מקורות נוספים לזה]. והרחבתנו על פי דבריו בספרנו "צדקת שמעון".

ומצינו באברהם אבינו עליו השלום דמיון לריח הקטרת, וכדברי המדרש בשיר השירים (רפא א, כב ג; וכעין זה בתנחומא לך לך פרק ג), על הפסוק (שיר השירים א, ג) "לריח שמניך טובים", "...רבי יוחנן פתר קרייא באברהם אבינו, בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא (בראשית יב, א) לך לך מארצך וממולדתך וגו', למה היה דומה, לצלוחית של פוליתון שהיתה מנחת בזוית אחת ולא היה ריחה נודף, בא אחד וטלטלה ממקומה והיה

לאחר פרוט בנית המשכן וכליו (בפרשת תרומה) ובגדי הכהן הגדול (בפרשתנו) ולאחר תאור סדר העבודה הראשונה שתעשה במשכן בשבעת ימי המלואים, הנה בסוף הפרשה, נאמר הצווי לעשות מזבח לקטרת. לא לפני כן. והדבר אומר דרשני, לכאורה, היה מן ראוי לכלל את צווי בנית מזבח זה בין כלי המשכן שבפרשת תרומה, ומדוע נאמר צווי זה בסוף?

נשים לב גם לקשר שבין הקטרת הקטרת להטבת הנרות במנוחה, הן בבקר והן בין הערבים, וכמו שנאמר (ז, ח) "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה. ובהעלת אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה קטרת תמיד לפני ה' לדותיכם". ולהבין מדוע מצוות אלו נעשות יחדיו?

ככל אלו נאמרו הסברים שונים. ונראה לומר בדרך אפשר הסבר נוסף, על דרך שהקטרת והמנוחה ענינם תורה ומעשים טובים; הקטרת רומזת למעשים טובים [לדגמה אשת אברהם אבינו עליו השלום שנשאה לו בשלישית, נקראה קטורה, על שם שמעשה נאים כקטרת (עין רש"י בראשית כה, א); עוד עין רמב"ן פרשת נשא (במדבר ז, ב) לענין קרבנו של נחשון, שמביא מהמדרש בפרשת נשא שהקטרת שהביא – (במדבר ז, יד) "כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת" – כנגד עשרה דורות מן פרץ ועד דוד שהיו כולם צדיקים מלאים מעשים טובים פריח הקטרת. ועוד עין שם במדרש שמשמע שהקטרת רומזת למעשים טובים]. והמנוחה רומזת לתורה, כנזכר כמה מקומות [עין במדבר רפא (יד, ט). ועוד מצינו שהמנוחה רומזת לחכמת התורה (בבא בתרא כה ע"ב) "אמר רבי יצחק, הרוצה שיחכים – ידרים. ושיעשיר – יצפין. וסימניה, שלחן בצפון ומנוחה בדרום" וכו'].

ולעת הקץ נצרכים ביותר שני עקרם אלו, על דרך שאמרו חז"ל במסכת סנהדרין (צח ע"ב) "שאלו תלמידיך את רבי אלעזר, מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח? יעסק בתורה ובגמילות חסדים". ועל פי זה נראה לומר שלכן צווי זה נאמר באחרונה, שרומז לעת הקץ ואז נצרכים ביותר לתורה ובגמילות חסדים.

על פי זה נראה גם לרמז בפסוק (משלי כז, ט) "שמן וקטרת ישמח לב ומתק רעהו מעצת נפש" שהשמן רומז למנוחה והקטרת להקטרת הקטרת, ולעת הקץ התורה והגמילות חסדים, שכאמור נרמזים באלו, ישמרו את האדם מחבלי משיח, שלא יצטער בצרות שיהיו אז.

מהספר הקדוש

"זרע שמשון"

לרבי שמשון חיים נחמני זיע"א

בתרא פ"ה (ע"ה ע"א) ושמותי כדכד שמשתיה חד אמר דשהם וחד אמר דישפה אמר הקב"ה להוידן וכו' עכ"ל. צריד עינין למה דוקא יהוידן החומות מאלו חב' אבנים שהם וישפה? ויש לומר שבאלו האבנים היה כתוב בהם באבני החשן שמות יוסף ובנימין, וכתוב בספר שלמי הגבורים שהשהם ויעיל לזכירה ולענינים והוא טוב להעשיר והוא מלמד לשון האדם להליץ ולדבר בהקמה להבין החידות הנעלמות וכמעט יביא את האדם להבין החידות הנעלמות וכמעט יביא את האדם לידי נבואה, ונתנה אכן זו ליוסף מפני שהיה לו עינים טובות בן פרת יוסף בן פרת עלי עין וחיל זכירה בכתוב ויזכור יוסף וכו' ומפני שהיה חכם בעל חלכה בפתרון החלום ונצנצה בו רוח הקדש בכתוב אחרי הודיע אלקים וכו' והיה איש מצליח עכ"ל. ולכן כדי לרמזו שלעתיד לבוא ומלאה הארץ בעה את ה' והצלקה רבה וזכירה טובה יהיו החומות משהם ומאן דאמר ישפה הינו מה שאמר הרב הנ"ל שהישפה פגולתו לשמור האדם שלא יתנו לו הפסמים הממיתים וכו' ונתן לבנימין לזכר לו זכות אמו שילדה אותו חי והיא חלכה לעולמה בעת לדתה ולא היוקה ולא המיתה אותו עמה ונגוד דאיתא בילקוט על פסוק וכן בתפיו שכן שהבית המקדש נבנה בהלקו של בנימין לפי שכל השבטים היו במכירתו של יוסף חוץ מבנימין ואם יבנו הם את בית המקדש וילכו להתפלל שם שירחם הקב"ה על ישראל מה שאין בן שאר השבטים והקב"ה אמר להוידן וכו' וכו' וישפיה בני רחל ורחל היא הממאנת להתנחם והכתוב אומר עניה סוערה לא נחמה וכו' ושמותי כדכד וכו' כנגד שני בניה והפעם שקרא לחומות ירושלים שמשתיה מפני שכמו השמש הכל הולכים לאורו כך ילכו גוים לאור של חומותיה שהיו כמו השמש בראמרי התם עתיד הקב"ה לעשות סבה לצדיקים מעורו של לוייתן זכה עושים לו קמיע והשאר פורסו על חומות ירושלים ויוויו הולך מפוה העולם ועד סופו שנאמר והלכו גוים לאורך ומלקים וכו'.

ריחה נודף, אף כן אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם, אברהם הרבה מעשים טובים יש לך, הרבה מצוות יש לך, טלטל עצמך בעולם ושמך מתגדל בעולמי". ומשמע שהנהגת אברהם אבינו, שהוא כנגד עמוד גמילות חסדים (עין זהו הקדוש במדבר ק"ז ע"א) ענינו ריח – קטרת. ומפנין שבו חותמים, לכן נזכר רק הקטרת – עשית המזבח ועבודתה, באחרונה. כאמור, יעקב אבינו עליו השלום הוא עמוד

התורה הנרמז במנוחה. נמצא שהקטרת כנגד אברהם אבינו והמנוחה כנגד יעקב אבינו. אמנם את האש להדלקת שניהם – למנוחה (עין רמב"ם תמידיו ומוספים פרק ג הלכה יג) ולקטרת (עין שם הלכה ה) לוקחים מאש המזבח החיצון – המקום שעליו נעקד יצחק אבינו עליו השלום מתוך רצון לקיים את צווי השם יתברך. וכפי שיתבאר לקמן, כל תבערת ההתמסרות לדבר טוב – גם לתורה וגם לגמילות חסדים, תבוא מאש מסירות הנפש להשם יתברך.

זהירות מקטרת זרה

פזכור, את הקטרת הקטירו יחד עם הטבת הנרות, והדבר מלמד שעשית טוב וגמילות חסדים, מחיבת הצמדות להוראות התורה. חסד שאין לו מקום מהתורה, אין לו כל ערך, ואף עלול להעניש על סוגי חסד הנוגדים את הוראות התורה, ורבינו אור החיים הקדוש בפרשת פי תבוא (דברים כו, ה) מתבטא בלשון חריפה על חסד שאינו על דרך התורה, "ואמרו (דברים כו, ב) ושמת בטנא - ירמז שצריך כל מפעלות הטובות שעשה יהיו על פי דבריהם, כאמרו (שם יז, יא) על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט וגו', והתורה והמשפטים בארו אותם חכמים בששים מסכתות כמנין טנא, שזולת זה הגם שיעשה כל מצוות שבעולם ישרף הוא והם".

רמז נוסף נראה לומר בזה, על דרך דברי רבותינו

זכרונם לברכה (זכחים נט ע"א) "אמר רב גידל אמר רב, מזבח שנעקר מקטירין קטרת במקומו" – בעוד שעבודת המקדש דורשת שיעשו בפלים המיחידים להם, שונה עשית הקטרת שגם אם אין מזבח אפשר להקטיר קטרת, העקר שיהיה במקומו. והדבר מלמדנו, שהחסד הרומז לקטרת, כאמור, יעשה ממקום של השקאת השכינה [ואף שלדאבון כל לב אין לנו בית מקדש ומזבח הזהב להקטרת הקטרת, נותר הר הפית בקדשתו, וכאמור, העקר הוא מקום המזבח, גם כשאין מזבח], חסד שנובע ממקורות אחרים עלול להיות מסכן, ועולות נוראות עלולות להקרא חסד.

מספרים על רופא יהודי שנוולד למציאות חלונית, ופעם לא יכל לעמוד בפני סבלו של חולה שהתיסר במחלקה שלו, והחליט להמיתו מתוך כוונה להטיב עם החולה ורצון לעשות עמו חסד לגאול' אותו מיסוריו. וכעבור זמן מה בא אליו המת בחלום וקבל על מעשיו, כי אילו היה ממשיך לסבל עוד כמה ימים בעולם הזה, היה מתנהג מכל חטאיו מגלגולים קודמים, ומתקן בצער יסוריו את אשר ענת. ועתה נגזר עליו שוב טלטול ונקיון, שגרוע פי כמה וכמה מכל יסורי העולם הזה [ובעבר הבאנו בהרחבה שיסורים בעולם הזה, שהם בהסתר, מנקים פי כמה וכמה מיסורי הגיהנום שהם בגלוי פנים]. גם קרוכיו שסבלו מחמת חליו, היה על פי חשבון – פרעון

על מעשיהם המקלקלים, וכעת היא עליהם לשלם את חובם בדרך אחרת... אותו רופא התעורר שטוף זעה מהחלום. מחסר ידיעה לא הביין מה ראה והתעלם. אך כיון שהחלום נשנה, פנה לרב יהודי וספר לו את אשר ארע. הצדיק הסביר לו את מהות החיים שלאחר החיים והעמידו על טעותו הקטלנית. הרופא הוסיף להתעניין בזה ובתכליתו בעולמו. בעקבות כך שב בתשובה ושנה את אורח חייו החלוניים. את חייו הקדיש להביא לצבור את תודעת החיים האמתיים שלאחר המות, וחשיפת האכזריות שתחת הפנוי השקרי "המתת חסד" לעלוי נשמת הנפטר שגדע את פתיל חייו בכוונה של 'חסד'. ונאמר בפסוקי הקטרת שבפרשתנו (ל, ט) "לא תעלו עליו קטרת זרה" וגו', ועל פי דרכנו שהקטרת רומזת לגמילות חסדים ולעשית טוב, יש כאן רמז להזהיר מפני חסד שהוא זר להשם יתברך.

ויהי רצון שנופך להחזיק בתורה ובגמילות חסדים ולהנצל מחבלו של משיח, וישלח לנו השם יתברך את משיחנו בחסד וברחמים, בתחית המתים בקרוב, בגאולה קרובה במהרה בימינו.

משיחות הפגידים שליט"א

הגיש משה אליהו ש. (טל' 050.4125671)

שבת שלום ומברך

לפניהם ראשון (קטרו)

(סימן תרצז – כל הסימן. סוף חלק ארץ חיים) ונדוע משם החדושי הר"ם זיע"א שכאשר השלחן ערוך מביא סימן שלם שאינו אלא סעיף אחד, הוא להורות שצריך אדם להזהר בהם ביותר.

"והימים האלה נזכרים ונעשים בכל שנה ושנה (עין אסתר ט, כז-כח). ראוי לאיש השלם להרגיש הנס בפורים הראשון וזהו ונעשים".

(ספר "רשפי אש" לרבי מרדכי מנעשכזי זיע"א, אות צב)

יום י"ד וט"ו שבאדר ראשון אין נופלים על פניהם, ואין אומרים מזמור יענה ה' ביום צרה, ואסורים בהספד ותענית; אבל שאר דברים אין נוהגים בהם; ויש אומרים דאף בהספד ותענית מתרים. הגה: והמנהג כסבא הראשונה. יש אומרים שחייב להרבות במשתה ושמחה ב"ד שבאדר ראשון (טור בשם הר"ף) ואין נוהגין כן, מכל מקום ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים; (הנהגות מימוני בשם סמ"ק) וטוב לב משתה תמיד (משלי טו, טו). [שלחן ערוך

סגולה

סגולה להרוג המזיקים ולשמירת ברית קודש ועוד

"...גם בכלל מצוה זאת שלא תשא וכו', סגלת קריאת שמע ובפרט שעל המטה שהיא סגלת שמירת שני בריתות פידוע שעליה אמר באלו אוהו הרב של שתי פירות והורג בו המזיקין והינו לעמת שני בריתות תרתי לגבי תרתי וכו', לתקן מה שעבר ולסגלת שמירת הברית להבא שומר פיו ולשונו וכו' והינו לא תשא שמע שוא שמע כמשמעה שעל המטה וכו'. שאם אין אתה חס והלילה שומר פיה עם לשונך מדברים בטלים וכל שכן לשון הרע וכו', לריק אתה יגע שלא די לה פגימת ברית לשונך וכו', אלא שגם בזה מפילא אתיא פגם הברית שהוא היסוד פידוע פי זה לעמת זה עשה האלקים וכו'. וזהו לא תשא שמע שוא. שמע כמשמעה לא תשא אותה בשוא ודבר כזב פי לא תועיל וכו', וכל שכן וקל והמר אם אתה פוגם הברית שהוא היסוד לדעת רחמנא לצלן. וזהו אל תשת ידך עם רשע בפהי' יד לאפיה תקצץ ששכימה רשע פידוע וכו', שגם בזה נעשית עד חסם בכפיד גם בפיד וכו', גם רמז תבת שו"א עם ג' אותיותיו גימטריא קר"י וכו'" ("פתח האהל" פרשת משפטים לרבי יעקב אביהצירא זיע"א)

נפלאות תורה ית"ש מה רבו מעשיהו בכם בתנמה עשית

הנס והפלא הגדול ביותר

כתב הגאון חיד"א (יומא דנשמטא יא אדר) בספרו "חומת אנה" (דברי הימים-ב לו, כא) "הענין הוא להרב יעב"ץ זכרונם לברכה בספר עמודי שמים בהקדמתו אשר כתב בדה"ע ב"ב וזה לשונו, ואיך לא יבוש הכופר בהשגחה ויעמד נכלם. מי שיעין ביחוד ענינו ומעמדנו בעולם. אנחנו האמה הגולה שה פזורה אחר כל מה שעבר עלינו מהצרות והתמורות אלפים מהשנים ואין אמה בעולם נרדפת כמונו. מה רבים היו צרינו. מה עצמו נשאו ראש הקמים עלינו מנעורינו. להשמידנו לעקרנו לשרשנו מפני השנאה שסבתה הקנאה צרוננו. גם לא יכלו לנו לאבד ולכלותנו וכל האמות הקודמות העצמות. אבד זכרם. בטל סברם. סר צלם. ואנו הדבקים בה בלנו חיים היום. לא נפקד ממנו בכל תוקף אריכות גלותינו אפילו אות ונקוד אחד מתורה שבכתב וכל דברי חז"ל קיימים לא יטה לארץ מנלם (מלשון הכתוב איוב טו, כט). לא שלט בהם יד הזמן ולא כלם. מה יענה בזה פילוסוף חריף? היד המקרה עשתה כל אלה? חי נפשי כי בהתבונני בנפלאות אלה גדלו אצלי יותר מכל נסים ונפלאות שעשה השם יתברך במצרים ובמדבר ובארץ ישראל וכל מה שארץ הגלות יותר נתאמת הנס יותר ונדוע מעשה תקפו וגבורתו. עד כאן לשונו ההוב".